

Risale-i Nur'dan Bir Kavram; Câmiiyyet

“Cem” kelimesi sözlüklerde “içine almak, toplamak”, “câmi” kelimesi de “içine alan, derleyen, toplayan” şeklinde tarif edilmektedir. “Câmiiyyet” ise “câmi’lik, toplayıcılık, toplu olmak” manalarına gelmektedir.

Câmiiyyet, Risalelerde büyük bir ekseriyetle insana izafe edilerek kullanılmakta ve insanın yaratılışındaki camiiyyetin, onu kainatın küçük bir misali hükmüne getirdiği anlatılmaktadır. Kelime anlamından yola çıkarak “İnsanın fitratı neleri içinde taşımaktadır, nasıl bir toplayıcılık özelliği vardır?” sualine cevap ararsak, insanın bir merceğin odak noktası gibi, Cenab-ı Hakk’ın kainatta tecelli eden bütün güzel isimlerine ayinelik yaptığı görülmektedir.¹ Bu ayinelik aynı zamanda şuurlu bir ayinelikli ifade etmektedir. Mesela, rızıkta zevk vasıtasıyla insan Cenab-ı Hakk’ın pek çok isimlerini ve onların tecellilerini anlama imkanına sahiptir. Fitratındaki camiiyyetin en önemli yansımalarından biri olan bu özelliği sayesinde insan istidat itibarıyla meleklerden bile üstün bir makamdadır. Çünkü melekler, nimetlerdeki tecellilerini zevk edemediklerinden Cenab-ı Hakkın o nevi isimlerini tam olarak anlamazlar.²

İnsan, fitratındaki camiiyyetin bir sonucu olarak rızık maddi ve manevi her çeşidine muhtaç ve iştahlı olarak yaratılmıştır. Bir çiçekten zevk aldığı gibi bahar sayfasında yaratılan bütün çiçeklerden de aynı şekilde zevk almaktadır. Işığa, havaya, suya, renklere, seslere ihtiyacı olduğu gibi Cennete, ebedi yaşamaya ve Cenab-ı Hakkı görmeye de ihtiyaç duymaktadır. Bütün bu sınırsız ihtiyaçları sebebiyle çok çeşitli hisleri ve duyguları açığa çıkmıştır. Cenab-ı Hakk’ın zengin nimet çeşitlerinin hepsinin derecelerini bilecek, değerlendirecek maddi ve manevi cihazlar ve aletler insana ihsan edilmiştir.

Mesela, kendisine verilen mide ve tat alma hissi sayesinde, yiyecek ve içecekler sayısınca farklı lezzetleri hissedebilmektedir. Allah’ın rahmet hazineleri yalnızca bunlar gibi maddi nimetlerle de sınırlı değildir. Kainat çok çeşitli nimetlerin içinde bulunduğu bir sofraya mahiyetinde yaratılmıştır. Cenab-ı Hak insandaki duyguları eller gibi yaparak, o geniş sofradan istifade etmesini temin etmiştir. Güzelliğin bütün mertebelerini görebilen bir göz, seslerin her türlü ritmini ve ahengini ayırt edebilen bir kulak, kokuların herbir derecesini fark edebilen hassas bir burun vermesiyle, nimetlerinin bütün derecelerini insana göstermek, işittirmek, koklatmak istemiştir.

İnsaniyeti vermekle nimet sofrasını semavata kadar genişletmiş, maddi ve manevi alemleri de kuşatacak bir boyuta ulaştırmıştır. İnsan akıl, fikir ve hayali sayesinde o uçsuz, bucaksız sofradan midesini sürekli doldurduğu halde, iştihası bir türlü doymak bilmez. Şimdiye kadar yazılan kütüphaneler dolusu kitaplar, kainattaki varlıkları inceleyen ayrı ayrı fenler, sanayi ve teknolojinin durmak bilmeyen ilerlemesiyle ortaya çıkan medeniyet harikaları, hepsi o sofradan insana ikram edilmiş nimetlerdendir.

İslamiyet ve iman hakikatlerinin ihsan edilmesi ise öyle geniş bir sofranın daha açılmasıdır ki, bu sofranın dairesi dünya ve ahireti kuşatmaktadır. Mesela, bir nimeti yemeden önce “Bismillah” diyerek nimet sahibini hatırlamasıyla, yediği

nimetteki lezzetten yüz defa daha fazla bir lezzet alabilir. Yedikten sonra “Elhamdülillah” diyerek, Allah’ın rahmet hazinelerinin sonsuzluğunu ve ahirette ebedi olarak devam edeceğini hatırlar, nimetin son bulmasından gelen üzüntülerden, kederlerden kurtulur ve elemsiz daimi bir lezzet alır.

Zât-ı Zülcemal’in kendisini insanlara tanıtması ve sevdirmesi ise nimetlerinin en son derecesi ve en geniş sofrasıdır. O nimet dairesinin genişliği ahiretin de ötesinde, Onun Zâtının vücub dairesine kadar ulaşmaktadır.³ Hatta, bu daireden alınacak lezzetin büyüklüğü biraz olsun anlaşılın diye, Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde, Cennetin bin senelik mes’udane hayatının, Allah’ın cemalinin bir anlık görülmesine eş değerde olmadığı bildirilmiştir.⁴

İşte, insanın birbiri içinde bu kadar geniş nimet sofralarından istifade edebilmesi ve Cenab-ı Hakkı ayrı ayrı bütün isimlerinin ve sıfatlarının bu sofralardaki tecellileriyle tanıyabilmesi, onun ne kadar câmi bir yaratılıştaki olduğunu göstermektedir.

İnsanın câmiyetinin diğer bir yönü, külli bir ubudiyeti yapabilecek mahiyette yaratılmış olmasıdır.⁵ Varlıkların yaptıkları ibadetlerin her çeşidini yapmaya kabiliyetli bir fitratı vardır. Mesela, ibadetlerin özü olan namazındaki kıyam, rükû ve secdesiyle herbiri ayrı bir melek taifesinin yaptığı ibadeti yapmış olmaktadır. Hatta, kıyam halindeyken bitkilerin ve ağaçların, rükûda iken hayvanların, secdede iken taş ve madenlerin ibadetlerini andıran bir ubudiyet halini sergilemektedir.⁶

Cenab-ı Hakkın, insanı bu kadar câmi bir fitratta yaratmasının başlıca üç hikmeti vardır. Birincisi, kainatın her tarafına dağılmış nimetlerini insanla düzen altına almaktadır. Her türlü nimetlerini insanın menfaat ipiyle toplayıp, gerdanlık gibi boynuna asmıştır.

İkincisi, kendisine her yönüyle muhatap olabilecek bir özelliğe sahip kılmaktır. Yani insanın, her biri sanat harikası olan varlıklardaki mükemmelliği görüp takdir eden, her an Yaratıcısına iltica edip yalvaran ve nimetlerine karşı hamd ve şükür eden dört dörtlük bir abd olmasını istemesidir.

Üçüncüsü ise, isim ve sıfatlarını bütün yönleriyle gösterebilecek bir ayna mahiyetinde yapmaktır. Bu sonuncusunu da üç guruba ayırmak mümkündür. İlki, kendi noksan sıfatlarıyla, Allah’ın mukaddes sıfatlarını anlamasıdır. Örneğin, her şeye muhtaç olmasıyla Cenab-ı Hakkın sonsuz zenginliğini, hiçbir şeye gücünün yetmemesiyle sonsuz kudretini, çok kusurlu bir yaratılıştaki olmasıyla bütün noksanlardan uzak olduğunu anlamasıdır. İkincisi, cüz’i ölçüleriyle Yaratıcısının nihayetsiz isimlerini kavramasıdır. Sınırlı görmesiyle Basir ismini, eksik ilmiyle Alim ismini, cüz’i hüriyetiyle Ehad ismini anlaması gibi.. Üçüncüsü ise Allah’ın kainatta sergilediği bütün sanat nakışlarını insanın vücudunda toplamasıdır. İnsan bu yönüyle, sanki bütün alemlerden sağılmış, süzölmüş bir damla gibidir. Mesela, ruhu ruhtar aleminden, hafızası levh-i Mahfuzdan, hayali misal aleminden, akli melekût aleminden haber vermektedir. Hatta, insandaki kemikler dünyanın taş ve kayalarını, saçları bitki ve ağaçlarını, vücudunda akan kan, enzim ve hormonlar nehirleri ve yer altı suları gibi çeşmeleri hatırlatmaktadır.⁷

Her işinde sonsuz hikmetler bulunan Cenab-ı Hak, bütün nimetlerini ve isimlerinin her türlü güzelliklerini bir tek nev’de, hatta bir tek fertte görmek ve göstermek istemektedir. Elbette, o cami nevin içinde, bu hikmete en azami bir derecede mazhar olan, en câmi fert ise Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm’dır. O Şeref-i Beniâdem (a.s.m), İsm-i Azam’a mazhar olduğu gibi, her ismin azami derecesini de kendi vücut ayinesinde göstermiştir. Allah ve Mabud isimlerine, ibadetin en ince sırlarına kadar riayet ederek, ilk olarak, fakat en mükemmel haliyle yapmasıyla en azami bir derecede ayinedarlık eden O Zât (a.s.m.) olmuştur. Rahman ismi en azami derecede yine Onda tecelli etmiştir. Çünkü, Allah’ın sınırsız rahmet hazinelerini keşfetmiştir. Onun öğrettiği iman, İslamiyet, marifet ve muhabbet dersleriyle, sınırları kainatı aşan nimet sofralarından istifade etmek imkanı bütün insanların önüne açılmıştır.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, insanın camiiyeti; Cenab-ı Hakkın bütün isimlerinin ve sıfatlarının tecellilerini göstermesi, kainatın haritası gibi bütün alemlerin belirli ölçülerle birer örneğinin vücudunda bulunmasıyla o alemleri içine alması, maddi ve manevi her türlü nimetlerden istifade edebilecek aletlere ve cihazlara sahip olan bir mahiyette yaratılmış olması manalarını ifade etmektedir.

Dipnotlar:

1- Sözlür, s. 17, 517; Mektubat, s. 294, 351; Lem'alar, s. 330.

2- Mektubat, s. 345.

3- Lem'alar, s. 347, 533; Şualar, s. 64.

4- Sözlür, s. 593.

5- Sözlür, s. 64.

6- İşârâtü'l- İ'caz, s. 46.

7- Lem'alar, s. 348, 534.